

Lagutskottets betänkande nr 23 om regeringens proposition med förslag till lagstiftning straffansvar för juridiska personer och om regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 32 kapitlet strafflagen

Riksdagen remitterade den 7 september 1993 den i rubriken nämnda propositionen nr 95/1993 rd med förslag till lagstiftning om straffansvar för juridiska personer till lagutskottet för beredning.

Vidare remitterade riksdagen den 21 oktober 1994 den i rubriken nämnda propositionen nr 230 med förslag till lag om ändring av 32 kapitlet strafflagen till lagutskottet för beredning.

Utskottet har behandlat propositionerna i samma sammanhang.

Lagutskottet har begärt utlåtanden av miljöutskottet (MiUU nr 4) och arbetsutskottet (ApUU nr 2) om propositionen nr 95/1993 rd. Utlåtandena ingår som bilagor till detta betänkande.

Utskottet har hört lagstiftningsdirektören Jan Törnqvist och lagstiftningsrådet Jarmo Littunen vid justitieministeriet, polisöverinspektören Reijo Pöyhönen vid inrikesministeriet, överinspektören Kyllikki Silvennoinen vid handels- och industriministeriet, riksdagens biträdande justitieombudsman Pirkko K. Koskinen, avdelningschefen Martti Jaatinen vid justitiekanslersämbetet, justitierådet Pirkko-Liisa Haarman vid högsta domstolen, hovrättsrådet Robert Liljenfeldt vid Vasa hovrätt, tingsdomaren Liisa Lehtiö vid Helsingfors tingsrätt, avdelningschefen Antti Neimala vid Centralhandelskammaren, stadsfiskalen Tom Ifström vid Suomen Kaupunginviskaaliyhdistys, biträdande länsmannen Hannu Joonas vid Suomen Nimismiesyhdistys, kriminalinspektören Jyrki Rostiala vid Poliisijärjestöjen liitto och advokaten Matti Nurmela vid Finlands Advokatförbund samt professorn Eero Backman och professorn Pekka Koskinen. Dessutom har utskottet mottagit ett skriftligt utlåtande av Bankföreningen i Finland.

Regeringens propositioner

Regeringens proposition nr 95/1993 rd

I propositionen föreslås att till strafflagen skall fogas nya stadganden enligt vilka en juridisk person skall kunna dömas till straff för brott som har begåtts i dess verksamhet. Som straff föreslår regeringens samfundsbot som till sin karaktär vore en helt ny påföljd. — Enligt gällande lag kan endast människor, dvs. så kallade fysiska personer dömas till straff. Straffansvaret omfattar alltså inte aktiebolag, föreningar, kommuner, stiftelser och andra helheter som benämns juridiska personer.

Enligt förslaget skall en juridisk person kunna dömas till samfundsbot för gärningar som är straffbara enligt strafflagen i de fall då detta särskilt anges i lagen. Till samfundsbot skall i princip kunna dömas vilken juridisk person som helst, alltså också ett offentligt samfund. Statens och kommunernas ansvar skall likväl inte omfattas av brott som begåtts vid utövande av offentlig makt.

En juridisk person betraktas i förslaget inte själv som gärningsman, utan straff skall kunna följa av ett brott som någon har begått i den juridiska personens verksamhet. En förutsättning för straffbarhet är att den juridiska personens ledning har varit delaktig i brottet eller tillåtit att brottet begåtts eller att tillräcklig omsorg och försiktighet för att förebygga brottet inte har iakttagits i den juridiska personens verksamhet. Gärningsmannen måste dessutom ha handlat på den juridiska personens vägnar eller till dess förmån och höra till dess ledning eller stå i arbets-, tjänste- eller uppdragsförhållande till den.

Enligt förslaget skall samfundsboten vara minst femtusen och högst fem miljoner mark. När samfundsbotens belopp fastställs skall enligt förslaget arten och omfattningen av den juridiska personens försummelse samt den juridiska personens ekonomiska ställning beaktas.

En juridisk persons straffansvar skall på så sätt vara beroende av prövning att domstolen även när förutsättningarna för att döma till straff uppfylls skall överväga om samfundsbot döms ut eller ej. För att styra denna prövning skall i lagen tas in ett stadgande om grunderna för prövningen.

På flera samtidigt lagförda brott, som kan medföra samfundsbot, tillämpas systemet med enhetsstraff med vissa modifieringar. Härvid utdöms i allmänhet en gemensam samfundsbot. Det nya straffet skall verkställas på samma sätt som ett bötesstraff som dömts ut i dagsböter. Något förvandlingsstraff skall dock inte bestämmas i stället för samfundsbot. Den kortaste preskriptionstiden för utdömande av samfundsbot och den allmänna preskriptionstiden för verkställigheten skall vara fem år.

På grund av att den nya sanktionen införs föreslår regeringen att vissa processlagar skall ändras, närmast i tekniskt hänseende.

Avsikten är att de föreslagna lagarna skall träda i kraft cirka ett halvt år efter att riksdagen har antagit dem.

Regeringens proposition nr 230

I propositionen föreslås att straffansvaret för juridiska personer också skall omfatta penningtvätt och de övriga grövsta häleribrotten. Sålunda skall det vara möjligt att döma ut samfundsbot för dessa brott.

Avsikten är att lagen skall träda i kraft samtidigt som lagstiftningen om straffansvar för juridiska personer, vilken som bäst behandlas av riksdagen.

Utskottets ställningstaganden

Allmän motivering

I propositionen bedöms genomgripande de grunder som har anförts för och emot straffansvar för juridiska personer. I likhet med många av de sakkunniga som utskottet har hört anser

det att argumenten för den nya straffrättsliga påföljden är betydligt tyngre än argumenten mot den. Sålunda tillstyrker utskottet lagförslagen i regeringens proposition.

En central grund för att införa den nya straffrättsliga sanktionen är den uppenbara disproportion som råder mellan individuella straff och inom samfundsverksamhet begångna brotts menlighet och klandervärde. I fråga om miljöbrotten har miljöutskottet ägnat särskilt uppmärksamhet åt denna olägenhet. Enligt lagutskottets uppfattning är det rättvist att påföra just det samfund straffansvar i vars verksamhet brottet har begåtts och vars ekonomiska intressen brottet gagnar. Det kan förmodas att den nya samfundsboten också kommer att effektivisera det straffrättsliga systemet, eftersom de nuvarande sanktionerna är lindriga och det dessutom i praktiken är svårt att realisera det individuella straffansvaret i invecklade samfund.

Brott som straffansvaret för juridiska personer omfattar

Enligt propositionen kan samfundsbot dömas ut bara för sådana brott som kan leda till denna påföljd enligt strafflagen. Det föreslagna tillämpningsområdet för straffet är snävt eftersom samfundsboten avses vara en påföljd för relativt allvarliga brottstyper och eftersom det är fråga om en ny straffrättslig påföljd.

Arbetspolitiska utskottet finner propositionen i och för sig behövlig och ändamålsenlig, men anser att samfundsboten i likhet med vad som föreslås i regeringens proposition inte bör utsträckas till arbetsbrott. Miljöutskottet har å sin sida i sitt utlåtande omfattat att juridiska personers straffansvar utsträcks till miljöbrott, eftersom de är typiska för bolag och sammanslutningar.

Lagutskottet finner den i propositionen omfattade principen med att den nya straffrättsliga sanktionen bör införas försiktigt vara motiverad och anser att den väl kan tillämpas på alla de brott som juridiska personers ansvar enligt propositionen skall omfatta. Sakkunniga som utskottet har hört har föreslagit att samfundsboten också skall kunna tillämpas på vissa andra brottstyper, t.ex. arbets-, skatte- och bokföringsbrott. Enligt utskottets uppfattning är det möjligt att omvärdera vilka brott samhällsboten skall omfatta sedan man har fått praktiska erfarenheter av den nya sanktionen.

Detaljerade anmärkningar och ändringsförslag

1. Lag om ändring av strafflagen

9. kap. Om straffansvar för juridiska personer

1 § Tillämpningsområde

Enligt propositionen är samfundsboten en påföljd som är beroende av prövning. Det skall bero på domstolens prövning om påföljden döms ut eller inte, även om det finns förutsättningar för att döma ut påföljden. Att straffansvaret är beroende av prövning motiveras med att regleringen blir smidig, varvid det är möjligt att i enstaka fall undvika oskälighet och hushålla med domstolarnas resurser. I propositionen anförs dessutom vissa nackdelar med att straffansvaret är beroende av prövning, som t.ex. att rättspraxis eventuellt blir oenhetlig och eventuella negativa konsekvenser för den allmänna laglydnaden. Det anses i propositionen också att den omfattade lösningen inte är problemfri med tanke på den straffrättsliga legalitetsprincipen.

I sitt utlåtande har miljöutskottet ägnat uppmärksamhet åt att påföljden är beroende av prövning och anser att det när lagen stiftas är något oklart hur samfundsboten kommer att tillämpas. När miljöutskottet på ändamålsenlighetsgrunder förordar att samfundsboten skall vara beroende av prövning har det emellertid ansett det vara nödvändigt att ge akt på hur lagen tillämpas.

Lagutskottet omfattar miljöutskottets utlåtande och anser att de i propositionen anförda olika synpunkterna på frågan om påföljden skall vara beroende av prövning eller obligatorisk är så betydelsefulla att det är motiverat att på nytt granska den aktuella lösningen när det finns praktiska erfarenheter av påföljden.

Utskottet förutsätter att regeringen ger akt på hur straffansvaret för juridiska personer tillämpas vid domstolarna och därefter bedömer om det är skäl att göra samfundsbot till en obligatorisk påföljd.

2 § Förutsättningar för straffansvar

Samfundsbot kan utdömas endast på yrkande av allmänna åklagaren. Enligt den andra meningen i paragrafens 2 mom. förutsätts det vid målsägandebrott dessutom att målsäganden be-

gärt att åtal skall väckas. En målsägande kan förhindra att straff döms ut för ett individuellt brott och det har ansetts finnas anledning att utsträcka denna hans rätt till att också gälla utdömmande av samfundsbot som baserar sig på detta brott.

Enligt utskottets uppfattning är denna utgångspunkt godtagbar och premisserna riktiga med tanke på hur målsägandens ställning bör utvecklas. I fråga om flera målsägandebrott har utskottet å andra sidan funnit det viktigt att samhällets intressen blir tillräckligt väl beaktade vid åtalsprövningen. Av denna orsak kan allmänna åklagaren väcka åtal för ett flertal målsägandebrott, om ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks. Utskottet föreslår att samfundsbot på yrkande av allmänna åklagaren skall kunna dömas ut också för sådana målsägandebrott som omfattas av juridiska personers straffansvar, om ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.

4 § Grunder för bedömningen av dömandet

Hänvisningen till 2 § i paragrafens 1 punkt har ansetts vara oklar. Utskottet föreslår att punkten preciseras genom en hänvisning till 2 § 1 mom.

5 § Samfundsbot

Regeringen föreslår att samfundsbotens lägsta belopp skall vara 5 000 och det högsta beloppet 5 miljoner mark.

Sakkunniga, som utskottet har hört, har kritiserat samfundsbotens minimi- och maximital. Det har ansetts att bägge är för låga och att straffskalan är alltför vid för att den skall kunna styra domstolarnas praxis då samfundsbot döms ut.

Utskottet godkänner den föreslagna straffskalan som kan jämföras med motsvarande straff i vissa andra länder och nuvarande sanktioner i konkurrenslagstiftningen. Genom att samfundsbotens lägsta och högsta belopp anges i mark måste straffskalan justeras i enlighet med förändringarna i penningvärdet. Den kan också omvärderas sedan man har fått erfarenheter av straffet.

7 § Åtalseftergift

Utskottet föreslår att paragrafens rubrik ändras till "Åklagarens prövningsrätt" för att den bättre skall motsvara paragrafens innehåll.

9 § Preskription

Enligt förslaget bestäms preskriptionstiden för yrkande på samfundsbot enligt huvudregeln utifrån preskriptionstiden för gärningsmannens gärning. Den kortaste preskriptionstiden är dock fem år.

Flera av de sakkunniga som utskottet hört och även miljöutskottet har ansett att preskriptionstiden för åtalsrätten är alltför kort.

Regeringen föreslår att straffansvaret för juridiska personer skall omfatta sådana brott som det kan ta lång tid att uppdaga och utreda. I sitt betänkande nr 22 om den andra fasen av totalrevideringen av strafflagen (RP 94/1993 rd) behandlade utskottet stadgandena i strafflagens 8 kap. om preskription av åtalsrätten och föreslog att vissa synpunkter skall beaktas av den arbetsgrupp som bereder en revidering av dessa stadganden.

Utskottet föreslår ingen ändring i preskriptionsstadgandet eftersom preskriptionstiden för yrkande på samfundsbot har kopplats samman med de allmänna stadganden som håller på att revideras. Vid revideringen av dessa kan detta stadgande samtidigt granskas.

2. Lag om ändring av 6 kap. förordningen om verkställighet av straff

Riksdagen godkände den 5 december 1994 regeringens proposition nr 66 med förslag till lagar om ändring av förordningen om verkställighet av straff och lagen om rannsakningsfängelse. Genom propositionen ändrades lagens rubrik till lag om verkställighet av straff. Avsikten är att lagen skall träda i kraft 1.5.1995.

Utskottet föreslår att lagförslagets ingress och lagens rubrik ändras på det sätt lagändringen förutsätter.

3. Lag om ändring av 3 kap. 1 § tvångsmedelslagen

Vid utskottsbehandlingen har det framkommit att stadgandet i tvångsmedelslagen (450/87)

om förutsättningar för husrannsakan bör ändras för att husrannsakan skall kunna företas i syfte att utreda en juridisk persons straffansvar.

Utskottet föreslår att i detta sammanhang också 5 kap. 1 § 1 mom. tvångsmedelslagen ändras genom att till slutet av det fogas satsen ”eller om omständigheter som anknyter till utdömande av samfundsbot utreds”. Därför måste också ingressen och lagens rubrik ändras. Dessutom har brottsbenämningen ”intrång i personregister” vid andra fasen av totalrevideringen av strafflagen (RP 94/1993 rd) ändrats till ”dataintrång i personregister”.

4. Lag om ändring av rättegångsbalken

Sedan regeringens proposition avläts har en del av de stadganden i rättegångsbalken som ingår i propositionen ändrats genom lagändringar (1052/91 och 1056/91), som trädde i kraft 1.12.1993. Därför föreslår utskottet att rättegångsbalken justeras på det sätt som lagändringarna förutsätter.

På basis av det ovan anförda föreslår lagutskottet vördsamt

att lagförslag nr 5 i regeringens proposition nr 95/1993 rd skall godkännas utan ändringar, samt

att lagförslag nr 1 i regeringens proposition nr 95/1993 rd skall kompletteras med det lagförslag som ingår i regeringens proposition nr 230 och godkännas ändrat och

att lagförslagen nr 2—4 i regeringens proposition nr 95/1993 rd skall godkännas ändrade som följer:

1.

Lag om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

fogas till strafflagen ett nytt 9 kap. i stället för det 9 kap. som upphävts genom lag av den 31 maj 1974 (412/74), till 16 kap. en ny 28 § i stället för den 28 § som upphävts genom lag av den 29 december 1988 (1256/88), till 17 kap. 4 §, sådan den lyder i lag av den 30 april 1987 (451/87), ett nytt 2 mom., till 29 kap., sådant det lyder i *lagar* av den 24 augusti 1990 och den 27 maj 1994 (769/90 och 386/94), en ny 10 §, till 30 kap., sådant det lyder i *nämnda lag av den 24 augusti 1990 och i lag av den 25 januari 1993 (54/93)*, en ny 13 §, *till 32 kap., sådant det lyder i nämnda lag av den 24 augusti 1990 samt i lagar av den 17 december 1993 och den 29 april 1994 (1304/93 och 317/94)*, en ny 8 §. och till 46 kap., sådant det lyder ändrat genom *nämnda lag av den 24 augusti 1990 och lag av den 29 december 1994 (1522/94)*, en ny 14 § som följer:

9 kap.

Om straffansvar för juridiska personer

1 §

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

2 §

Förutsättningar för straffansvar

(1 mom. såsom i regeringens proposition)

Samfundsbot kan dömas ut även om det inte kan redas ut vem gärningsmannen är eller om gärningsmannen av någon annan anledning inte döms till straff. Samfundsbot döms dock inte ut för ett sådant målsägandebrott som målsäganden inte anmäler till åtal, *om inte ett synnerligen viktigt allmänt intresse kräver att åtal väcks.*

3 §

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

4 §

Grunder för bedömningen av dömandet

Vid bedömningen av om den juridiska personen skall dömas till samfundsbot skall särskilt beaktas

1) arten och omfattningen av den juridiska personens underlåtelse samt ledningens andel i brottet, varom stadgas i 2 § 1 mom.,

(2—6 punkten såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

5 och 6 §§

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

7 §

Åklagarens prövningsrätt

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

8 och 9 §§

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

16 kap.

Om brott mot offentliga myndigheter och allmän ordning

28 §

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

17 kap.

Om osann utsaga

4 §

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

29 kap.

Om brott mot den offentliga ekonomin

10 §

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

30 kap.

Om näringsbrott

13 §

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

32 kap.

Om häleribrott

8 §

(Såsom i regeringens proposition 230)

46 kap.

Om regleringsbrott och smuggling

14 §

(Såsom i regeringens proposition 95/1993 rd)

Ikraftträdelsestadgandet

(Såsom i regeringens proposition)

2.**Lag****om ändring av 6 kap. lagen om verkställighet av straff**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras rubriken för 6 kap. *lagen* den 19 december 1889 om verkställighet av straff, sådan den lyder
 i lag av den 21 juli 1977 (595/77), samt
fogas till 6 kap. 1 §, sådan den lyder i nämnda lag av den 21 juli 1977, ett nytt 3 mom. som följer:

6 kap.

**Om böter, förvandlingsstraff för böter och
samfundsbot**

1 §

(Såsom i regeringens proposition)

Ikraftträdelsestadgandet

(Såsom i regeringens proposition)

3.

Lag**om ändring av 3 kap. 1 § och 5 kap. 1 § tvångsmedelslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 5 kap. 1 § 1 mom. tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/87), sådant det lyder i lag av
den 24 augusti 1990 (772/90) och
fogas till 3 kap. 1 § ett nytt 3 mom. som följer:

3 kap.

Skingsringsförbud och kvarstad

1 §

(Såsom i regeringens proposition)

5 kap.

Husrannsakan samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning

1 § (Ny)

Förutsättning för husrannsakan

Om det finns skäl att misstänka att ett brott

har begåtts för vilket det strängaste straffet är mer än sex månaders fängelse, får husrannsakan företas i byggnader, rum eller slutna kommunikationsmedel eller på slutna förvaringsställen för att eftersöka föremål som skall tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av brottet. Husrannsakan får företas också om det brott som misstanken gäller är innehav av förfalskningsmaterial, innehav av falska pengar eller *dataintrång* i personregister eller om omständigheter som anknyter till utdömande av samfundsbot utreds.

Ikraftträdelsestadgandet

(Såsom i regeringens proposition)

4.

Lag**om ändring av rättegångsbalken**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 12 kap. 7 § 1 mom., sådant det lyder i lag av den 22 juli 1991 (1052/91), samt
fogas till 10 kap. en ny 21 a §, till 11 kap. 20 §, sådan den lyder (*utesl.*) i lag av den 22 juli 1991 (1056/91), ett nytt 4 mom. samt till 14 kap. 7 a §, sådan den lyder i lag av den 19 april 1991 (708/91), ett nytt 3 mom. och till 7 b §, sådan den lyder i sistnämnda lag, ett nytt 2 mom. som följer:

10 kap.

Om laga domstol

21 a §

(Såsom i regeringens proposition)

11 kap.

Om stämning och dess delgivning

20 § (Ny)

I fråga om stämning av en juridisk person att

svara på ett yrkande som gäller utdömande av samfundsbot gäller vad detta kapitel stadgar om *delgivning av stämning till* en juridisk person (*utesl.*) i tvistemål. Är svaranden en annan juridisk person än staten, skall stämningen dock alltid delges den personligen som har rätt att ta emot stämningen på den juridiska personens vägnar. Stämningen skall delges i så god tid att svaranden eller dennes företrädare kan inställa sig i rätten på utsatt dag. Om den juridiska personens företrädare i ett sådant mål personligen måste inställa sig i rätten gäller i fråga om stämning av honom vad 1 mom. stadgar om stämning av svarande.

22 §
(Utesl.)

för utredning av saken. *I tvistemål, där förlikning inte är tillåten, skall svaren vid hot om vite alltid uppmanas att inställa sig inför rätta.*

12 kap.

Om parterna

7 §

I tvistemål kan en part eller *en laglig* företrädare för honom samt i brottmål målsäganden eller *en laglig* företrädare för honom samt *en laglig* företrädare för en juridisk person som är svarande förstädigas att *vid hot om vite* inställa sig personligen inför rätta, om detta anses behövt

14 kap.

Om handläggning av mål inför rätta

7 a och 7 b §§

(Såsom i regeringens proposition)

Ikraftträdelsestadgandet

(Såsom i regeringens proposition)

Helsingfors den 19 januari 1995

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Lax, vice ordföranden Halonen samt medlemmarna Aittoniemi, Hassi, Håkämies,

Komi, Korteniemi, Piha, Polvi, Rossi, Savela, Seivästö, Suhola, Tykkyläinen och Vuoristo.

Reservation

Internationellt sett har Finland mycket få straffrättsliga sanktioner. Det ligger i det moderna samhällets intresse och överensstämmer med den allmänna rättsuppfattningen att vi får ett bredare register på den punkten. Därför anser vi regeringens proposition med förslag till lagstiftning om straffansvar för juridiska personer vara behövt.

Propositionen och majoriteten i lagutskottet försöker på ett konstlat sätt inskränka tillämpningsområdet för samfundsbot och tillskriva denna straffform mycket liten effekt.

Vi anser dock att samfundsboten lämpar sig väl som påföljd vid arbetsbrott. Den s.k. professorskommittén, dvs. ledningsgruppen för revideringen av strafflagen, och de straffrättsexperten som utskottet har hört är av samma åsikt. Likaså ansåg samtliga professorer i arbetsrätt som riksdagen hörde att samfundsboten lämpar sig för arbetsbrott. Också arbetarskyddsmyndig-

heterna, Juristförbundet, riksdagens biträdande justitieombudsman och andra sakkunniga med undantag för arbetsgivarparten var inne på samma linje.

Inte heller den nuvarande justitieministern ställer några hinder i vägen för en ändring av propositionen för att arbetsbrott skall kunna tas med. Mot den bakgrunden är det helt oförklarligt att en majoritet i utskottet, som representerar regeringspartierna, går in för ett annat förfarande. Vi har föreslagit ändringar beträffande arbetsbrott i samband med behandlingen av 47 kap. strafflagen (RP 94/1993 rd — LaUB 22).

Regeringen och en majoritet i utskottet föreslår att utdömmande av samfundsbot skall vara beroende av domstolens fria prövning. Ett sådant förfarande är mycket ovanligt i straffrätten. Med de strikta tillämpningsvillkor som ingår i propositionen kan man förebygga att samfundsbot tillämpas alltför ofta. Detta framhålls i utri-

kesministeriets utlåtande till lagutskottet. En risk vid behovsprövat utdömande av straff är att samfundsbotten mer eller mindre förlorar sin betydelse om det utdöms mycket få straff.

Lagutskottet behandlade beloppet för samfundsbott mycket länge. Enligt de sakkunniga kräver de straffrättsliga principerna att straffet utdöms i ett bestämt markbelopp. I betänkandet slås det maximala beloppet fast till 5 miljoner mark, men vi menar att ett sådant belopp inte medger tillräckligt stora möjligheter att påverka beslutsprocessen inom de största företagen. Därför föreslår vi att maximibeloppet höjs till 10 miljoner mark. Sannolikt kommer det att gå så att det blir aktuellt med att överväga en ny höjning när den nya sanktionen har blivit mer inkörd.

I Finland har de straffrättsliga preskriptionstiderna i regel varit kopplade till maximistraffet för resp. brott. Men det finns saker som talar för att det bör kunna göras avsteg från denna huvudregel på grund av gärningens art eller andra liknande omständigheter. När straffansvar för juridiska personer nu införs för första gången i form av samfundsbott kunde det stadgas om en särskild preskriptionstid. Vi anser detta vara motiverat, eftersom det är typiskt för miljöbrott, ekonomiska brott och de arbetsbrott, som enligt vårt förslag skall omfattas av samfundsbotten, att de dels kommer fram i offentlighetens ljus först efter en lång tid, dels är svåra att utreda. Därför föreslår vi att den kortaste preskriptionstiden för yrkande på samfundsbott skall vara 10 år i stället för 5 som utskottet föreslår i betänkandet.

På grundval av det ovanstående föreslår vi

att lagförslagen skall godkännas i enlighet med utskottets betänkande, men att 1, 5 och 9 §§ i 9 kap. i det första lagförslaget skall godkännas sålydande:

1 §

Tillämpningsområde

För brott som har begåtts i ett samfund, en stiftelse eller någon annan juridisk persons verksamhet döms på yrkande av allmän åklagare till samfundsbott, om en sådan påföljd stadgas för brottet i denna lag.

(2 mom. såsom i utskottets betänkande)

5 §

Samfundsbott

Samfundsbott döms ut till visst belopp. Dess lägsta belopp är femtusen mark och högsta belopp *tio* miljoner mark.

9 §

Preskription

Om gärningsmannen inte kan dömas till straff på grund av preskription, får inte heller den juridiska person på vars vägnar eller till vars förmån han har handlat dömas till straff. Den kortaste preskriptionstiden för yrkande på samfundsbott är dock *tio* år.

Helsingfors den 19 januari 1995

Tarja Halonen
Satu Hassi

Iivo Polvi
Marja-Liisa Tykkyläinen

RIKSDAGENS
ARBETSPOLITISKA UTSKOTT

Bilaga 1

Helsingfors
den 19 april 1994
Utlåtande nr 2

Till Lagutskottet

Lagutskottet har genom en skrivelse av den 11 februari 1994 begärt utlåtande av arbetspolitiska utskottet om regeringens proposition nr 95/1993 rd med förslag till lagstiftning om straffansvar för juridiska personer.

Med anledning av ärendet har utskottet hört lagstiftningsrådet Jarmo Littunen vid justitieministeriet, regeringsrådet Esa Lonka, avdelningschefen Mikko Hurmalainen och äldre regeringssekreteraren Antti Posio vid arbetsministeriet, juristen Ulla Liukkunen vid Nylands arbetarskyddsdistrikt, specialforskaren Pirkko Kiviaho vid delegationen för jämlikhetsärenden, juristen Pentti Itkonen vid Akava, vicehäradshövdingen Rauno Lindahl vid Affärsarbetsgivarnas Centralförbund, juristen Arjo Suonperä vid Finlands Fackförbunds Centralorganisation, förhandlingschefen Tapio Wallin vid Finlands Tekniska Funktionärsorganisationers Centralförbund och juridiske ombudsmannen Hannu Rautiainen vid Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund.

Regeringen föreslår i propositionen att strafflagen skall kompletteras med stadganden om att brott vid juridiska personers förfarande skall kunna medföra straff. Enligt gällande lag kan bara människor, dvs. fysiska personer dömas till

straff. Enligt förslaget skall straffet vara samfundsbot, som är en sanktion av helt ny typ.

En juridisk person kan enligt förslaget dömas till samfundsbot för gärningar som är straffbara enligt strafflagen om det stadgas särskilt om detta i lagen. I princip kan vilken juridisk person som helst dömas till samfundsbot, också ett offentligt samfund. Brott som begåtts vid utövande av offentlig makt skall dock inte omfattas av statens och kommunernas ansvar.

Utskottet finner propositionen behövlig och ändamålsenlig. Samfundsbot föreslås inte bli påföljd för arbetsbrott. Enligt vad utskottet har erfarit överensstämmer detta med den generella linjen i propositionen, nämligen att den nya påföljden till en början skall tillämpas med stor försiktighet och bara gälla några få brottstyper. Arbetsrätten innefattar redan nu ett omfattande påföljdssystem med många möjligheter och det finns inget behov av ett nytt straff inom denna sektor.

På grundval av det ovanstående anför arbetspolitiska utskottet vördsamt

att lagförslagen bör godkännas utan ändringar.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Lindroos, vice ordföranden Nordman (delvis), medlemmarna Hautala (delvis), Häkämies, Koistinen (delvis), Komi, Kuittinen, Laitinen (delvis), P. Leppänen (delvis), Morri, Mä-

kipää, Rimmi, J. Roos (delvis), Taina (delvis), Takala (delvis), Viljamaa och Viljanen (delvis) samt suppleanterna Hiltunen (delvis), Kalli (delvis) och Koskinen (delvis).

Avvikande åsikt

Regeringens proposition med förslag till lagstiftning om straffansvar för juridiska personer hänger samman med strafflagsreformen. Försla-

get att samfundsbot skall tillämpas på arbetsbrott föll bort först under den sista beredningsfasen. Regeringen har inte mycket att komma med

som motivering till detta, för målet med strafflagsprojektet var att straffansvaret för juridiska personer skulle vara så heltäckande som möjligt.

Arbetsbrott begås framför allt vid ekonomiska aktiviteter inom samfund. Det vore mycket viktigt att klander kan riktas direkt mot det företag som är arbetsgivare och inte bara till en företrädare för arbetsgivaren. Det strider mot den allmänna rättsuppfattningen att ett företag kan fortsätta sin verksamhet utan att betraktas som skyldigt.

Om också företagen kunde ställas till svars vore frestelsen att skaffa sig ekonomiska fördelar genom arbetsbrott inte lika stor och den allmänpreventiva effekten på så sätt öka.

Risken för samfundsbot skulle uppmuntra företagen att planera och ordna sin verksamhet bättre för att till exempel så väl som möjligt förebygga risken för olyckor. Straffet skulle också förhindra diskriminering och förbättra arbetstidsskyddet.

Regeringen föreslår att samfundsbot skall tillämpas på miljöbrott. Arbetsbrott har ofta kopp-

lingar till miljöbrott och samfundsboten bör därför också gälla arbetsbrott. I svensk lagstiftning är arbetsmiljöbrott en typ av miljöbrott.

Inte minst grova brott mot säkerheten i arbetet har ofta drag av miljöbrott. Ett miljöbrott kan börja som ett arbetsbrott inom ett företag och utgör till en början bara en risk för säkerheten i arbetet. Så småningom breder risken ut sig utanför företagets väggar och omvandlas till ett tydligt miljöbrott. Också i kampen mot ekonomisk brottslighet har arbetsbrott kopplingar till miljöbrott.

I flera EU-länder hör arbetsbrott under samfundsstraff.

På grundval av det ovanstående anför vi

att straffansvaret för juridiska personer i form av samfundsbot också borde ha gällt allvarligare arbetsbrott i enlighet med 47 kap. strafflagen, som gäller arbetsbrott, nämligen arbetarskyddsbrott, arbetstidsbrott och diskriminering.

Helsingfors den 19 april 1994

Heidi Hautala
Marja-Leena Viljamaa

Eila Rimmi
Reijo Laitinen
Jukka Roos

Pekka Leppänen
Reijo Lindroos

RIKSDAGENS
MILJÖUTSKOTT

Helsingfors
den 10 maj 1994
Utlåtande nr 4

Till Lagutskottet

Lagutskottet har genom en skrivelse av den 11 februari 1994 begärt utlåtande av miljöutskottet om regeringens proposition nr 95/1993 rd med förslag till lagstiftning om straffansvar för juridiska personer, till den del den gäller miljöbrott.

Med anledning av ärendet har utskottet hört lagstiftningsrådet Jarmo Littunen vid justitieministeriet, miljöskyddsrådet Matti Vehkalahti och överinspektören Jukka Nurmio vid miljöministeriet, juristen Jouko Tuomainen och diplomingenjören Jorma Leivonen vid vatten- och miljöstyrelsen, vattenöverdomstolsrådet Pekka Kainlauri vid vattenöverdomstolen, juristen Leena Pohjanraito vid Finlands Kommunförbund, miljöskyddssekreteraren Ilpo Kuronen vid Finlands naturskyddsförbund, juridiske experten Hannu Rautiainen vid Industrins och Arbetsgivarnas Centralförbund samt professorerna Erkki Hollo, Pekka Koskinen och Vesa Majamaa.

Regeringens proposition

Regeringen föreslår en del nya stadganden i strafflagen. De innebär att juridiska personer skall kunna straffas för brott som de begår i sin verksamhet. Straffet skall enligt förslaget vara samfundsbot, som är en helt ny typ av sanktion.

Juridiska personer skall kunna dömas till samfundsbot för gärningar som är straffbara enligt strafflagen, om en sådan påföljd stadgas för brottet i strafflagen. Vilken juridisk person som helst kan dömas till samfundsbot, också en offentlig sammanslutning. Statens och kommunernas ansvar skall dock inte gälla brott som begås vid utövande av offentlig makt.

Samfundsboten föreslås vara minst 5 000 mark och högst 5 miljoner mark. Beloppet fastställs enligt underlåtelsens typ och omfattning och enligt den juridiska personens ekonomiska ställning.

Straffansvaret för juridiska personer föreslås

vara fakultativt, vilket innebär att det även när förutsättningar för att döma till straff föreligger är beroende av domstolens prövning om straffet döms ut eller inte. För att styra prövningen har regeringen tagit med en paragraf om grunderna för prövning.

På flera samtidigt lagförda brott som kan medföra samfundsbot tillämpas systemet med enhetsstraff med vissa justeringar. I sådana fall utdöms i regel gemensam samfundsbot. Det nya straffet verkställs på samma sätt som ett bötesstraff som dömts ut i dagsböter. Förvandlingsstraff bestäms dock inte för samfundsböter. Den kortaste preskriptionstiden för utdömande av samfundsbot och den allmänna preskriptionstiden för verkställigheten är fem år.

På grund av den nya sanktionen måste också vissa processlagar ändras, närmast i tekniskt hänseende.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft cirka ett halvt år efter att riksdagen har antagit dem.

Utskottets ställningstaganden

Miljöbrott är typiska brott som bolag och sammanslutningar begår i sin verksamhet. Enligt gällande lagstiftning kan en sammanslutning dock inte dömas till straff utan det straffrättsliga ansvaret gäller alltid en fysisk person. I och med att sammanslutningarna har blivit allt större och organisationerna mer komplicerade är det många gånger svårt att hänföra det straffrättsliga ansvaret till individer. Å andra sidan står de straff på ett tiotal dagsböter som privatpersoner vanligen döms till många gånger i bjärt disproportion till miljöbrotten och konsekvenserna av dem. Straffen för fysiska personer visar inte tillräckligt klart och tydligt hur klandervärd gärningen är och klandret riktar sig inte mot den sammanslutning som i de flesta fall har begått brottet på grund av ekonomiska intressen.

Miljöutskottet anser det vara i högsta grad motiverat att det stadgas om straffansvar för inte bara själva individen utan också för juridiska personer när det gäller miljöbrott. Straffansvaret för juridiska personer bidrar på ett avgörande sätt till att miljöförpliktelser efterlevs. I det hänseendet kompletterar det straffrättsliga ansvaret det skadeståndsrättsliga ansvar som kommer att skrivas in i den nya miljöskadelagen.

Miljöutskottet tillstyrker lagförslagen i propositionen, men påpekar att samfundsboten är beroende av prövning.

Enligt propositionen skall utdömande av samfundsbot för juridiska personer vara beroende av prövning, även om de lagstadgade villkoren för att döma ut straff uppfylls. Det är följaktligen något oklart hur samfundsboten kommer att tillämpas.

Enligt vad utskottet har erfarit är det ovanligt, men inte helt unikt att utdömande av straff fritt kan prövas av domstolen. Samfundsbot är en helt ny typ av påföljd och det kan därför vara lämpligt att till en början låta den bero av prövning. En omständighet som talar för detta är att utdömande av samfundsbot i många fall kan kräva mycket arbete av domstolen. I och med att straffet är beroende av prövning finns det ingen risk för att samfundsbot måste utdömas oftare och på grund

av mindre brott än avsikten var när lagen stiftades. Utskottet menar dock att tillämpningen av lagen måste följas upp på den punkten. Miljöutskottet anför därför för lagutskottet

att det i sitt betänkande bör förutsätta att regeringen följer upp hur samfundsboten fungerar i praktiken och om några år på grundval av de erfarenheter som tillämpningen av lagen ger tar ställning till om denna påföljd skall bli obligatorisk.

Ytterligare fäster utskottet också i samband med denna proposition avseende vid bestämmelserna om preskription av miljöbrott, eftersom det i regel är så att tiden för utdömande av samfundsbot går ut samtidigt som det brott som ligger till grund för domen preskriberas. Utskottet upprepar här sitt uttalande i utlåtande nr 3 om att preskriptionstiderna för miljöbrott bör ses över.

På grundval av det ovanstående anför miljöutskottet vördsamt

att lagutskottet bör beakta det som sägs i detta utlåtande när det utarbetar sitt betänkande.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Seppänen, vice ordföranden Vanhanen, medlemmarna Biaudet, Jääskeläinen, Karhunen,

Korkeaaja, Kuuskoski, Markkula, Myller, Rask, J. Roos, Takala, Virrankoski och Vuorensola samt suppleanten Toivonen.

